

UDK: 272-784 Caritas
272-463 : 338.124.4
272-43 : 338.124.4
Pregledni rad
Priljeno: prosinac 2010.

Miljenko ANIČIĆ
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17, HR – 31400 Đakovo
caritas@inecco.net

CARITAS NASUPROT EKONOMSKOM SIROMAŠTVU: IZAZOVI I MOGUĆNOSTI

Sažetak

Najnovija financijska kriza teško je pogodila mnoge zemlje, pa i one koje su vrijedile kao razvijene. Stanovništvo Bosne i Hercegovine, koje je početkom devedesetih godina prošlog stoljeća siromašno izišlo iz komunističkog sustava, doživjelo teška stradanja i razaranja, a posljednjih petnaestak godina bilo izloženo negativnim učincima divljeg kapitalizma, puno je teže i osjetljivije reagiralo na tektonske poremećaje u svjetskoj ekonomiji. Crkva ne može ostati ravnodušna na siromaštvo koje zahvaća sve veći broj ljudi i obitelji. U njezinu zadaću evangelizacije spada briga za cjelovitog čovjeka. Zato Crkva vidi svoju zadaću i u prokazivanju društvenih nepravdi i struktura koje ih stvaraju i u konkretnoj pomoći ugroženom čovjeku. Povijest Crkve obilježena je tom brigom i velikim djelima pomoći, koja su vršili njezini pojedini članovi, grupe i konačno Crkva kao cjelina. U posljednjih dvadeset godina od propasti komunističkog sustava i raspada bivše Jugoslavije Crkva je osnovala ili ponovno pokrenula svoje biskupijske Caritas e i s tim instrumentarijem se uhvatila u koštac s egzistencijalnim problemima ugroženog čovjeka. Od programa pomoći za preživljavanje u ratnim i prvim poslijeratnim godinama Caritas je tijekom godina prešao na obnovu i rehabilitaciju te na svoje dugoročne programe. Zahvaljujući solidarnosti svjetske Crkve, bilo je moguće poduzeti velike i različite pothvate. U članku je ukratko predstavljen rad Caritasa u prošlosti te nešto opširnije u sadašnjosti. Upravo ta raznolikost programa pokazuje nastojanje Crkve da čovjeka u svim njegovim potrebama uzme krajnje ozbiljno.

Ključne riječi: *Crkva, Caritas, Bosna i Hercegovina, ekonomsko siromaštvo, ljubav, pravednost, socijalni nauk.*

Uvod

Otkako postoji, čovječanstvo se dijeli na one koji posjeduju puno, na one koji više ili manje pokrivaju svoje životne potrebe i one

koji su egzistencijalno ugroženi ekstremnim siromaštvom. U vremenima naglašene polarizacije, kao što je to u novije vrijeme bio slučaj s industrijalizacijom u 19. stoljeću, susrećemo se s malim brojem prebogatih i ogromnim brojem krajnje siromašnih, dok se onaj srednji sloj relativno dobro stojećih radikalno smanjuje. Politička nastojanja većine zapadnoeuropskih vlada u 20. stoljeću išla su s jedne strane za isticanjem i zakonskom regulacijom socijalne odgovornosti bogatih, za osiguranjem egzistencijalnog minimuma za najsiromašnije te za ekonomskim jačanjem srednjeg sloja relativno bogatih. Kad se u tim državama blagostanja druge polovice 20. stoljeća govorilo o siromaštvu, onda se obično mislilo na siromašne narode i zemlje tzv. Trećeg svijeta ili zemlje u razvoju. Posljednjih desetljeća, točnije od početka devedesetih godina prošlog stoljeća sve veća se pozornost posvećuje procesu nove polarizacije u tim zemljama; jaz između bogatih i siromašnih u tim se društvima ponovno povećava. Sa zabrinutošću se konstatira porast siromaštva. Povećava se također i jaz između bogatih zemalja i zemalja u razvoju.¹

Ako pogledamo što se pod siromaštvom misli u razvijenim zemljama, onda dolazimo do pojma siromaštva, koji vrijedi samo za ta društva. Tako se siromaštvo definira kao „kompliciran splet više dimenzija nedovoljne opskrbljenosti’ s obzirom na financijske resurse, stambeni prostor, sredstva za upotrebu, ishranu i pristup obrazovanju“, i to u usporedbi s dotičnom socio-ekonomskom i kulturnom situacijom određene zajednice. Siromašan je onaj, tko ima na raspolaganju manje od 60% prosječnog neto-dohotka određene populacije.²

Situacija u siromašnim zemljama Trećeg svijeta, odnosno zemljama u razvoju, među koje bez sumnje spada i Bosna i Hercegovina, znatno je kompliciranija. Ako se u razvijenim zemljama može govoriti o siromaštvu koje ima osobne, ali i politički uvjetovane i socijalno-strukturne komponente, onda to vrijedi u još većoj mjeri za zemlje u razvoju. U Bosni i Hercegovini, koja je u posljednjem desetljeću prošlog stoljeća izišla iz komunističkog sustava i neposredno nakon toga doži-

---

1 Usp. R. WEIBEL, „Armut bekämpfen. Was in der Schweiz getan werden kann“, *Herder Korrespondenz*, 64 (2010.), 157-160.

2 M. CROME, „Armut – Sozialhilfe – Sozialhilfepraxis. Handlungsbedarf für die Caritas – eine Skizze“, DEUTSCHER CARITASVERBAND (izd.), *Caritas – Jahrbuch des Deutschen Caritasverbandes 2004*, Freiburg, 2003., 34-39, ovdje 35; A. BÖHMER, „Armutsprojekte – Chancen im Sozialraum. Ressourcen der Armutsarbeit durch freiwilliges Engagement“, *Diakonia*, 39 (2008.), 110-115, ovdje 110; W. SCHÖNIG, „Ein ethisches, kein politisches Problem‘. Ein Gespräch über Arm und Reich mit dem Sozialwissenschaftler Werner Schönig“, *Herder Korrespondenz*, 61 (2007.), 610-615, ovdje 611.

vjela ratna stradanja i razaranja velikih razmjera, izgledi za skorašnji oporavak ne ulijevaju optimizam. Naprotiv, prije bi se moglo reći da je Bosna i Hercegovina posljednjih petnaestak godina u političkom, ekonomskom i socijalnom pogledu stagnirala. Aktualna financijska kriza na poseban način je pogodila ovu siromašnu i devastiranu zemlju i još više povećala nevolje njezina stanovništva.

1. Siromaštvo – izazov Crkvi

Od samog početka Crkve kršćani su se, potaknuti primjerom i zapovijedu Kristovom, osjećali odgovornima za siromašne, bolesne, i obespravljene te im nastojali djelotvorno pomoći. Kroz karitativna djela Crkva izvršava svoje temeljno poslanje, koje proizlazi iz same njezine biti. S tog gledišta promatrano, možemo reći da je karitas kao djelotvorna ljubav prema bližnjemu oblik života Crkve, u kojemu, kako kaže D. Zink, „svaki čovjek i u svojoj najtežoj situaciji u blizini brata čovjeka može osjetiti Božju blizinu“.³ Svoje utemeljenje karitas ima u Božjoj ljubavi. Biblija svjedoči o Bogu, koji se u ljubavi i milosrđu okreće čovjeku, pa se onaj tko prihvati biblijsku objavu, suočava s Bogom, koji se stavlja na stranu siromašnih, slabih, obespravljenih i progonjenih. Taj i takav Božji karitas je istodobno zadaća čovjeku da Bogu i bližnjemu uzvrati ljubavlju. On je također i mjerilo za ljudski karitas. Crkva bez karitativnog služenja čovjeku, posebno patniku i potrebitom, ne bi više bila Božja Crkva s obzirom na svoje izvorno određenje. Zato se na karitativno služenje s pravom gleda kao na „jedan od kriterija prepoznavanja kršćanskog identiteta“.⁴

1.1. Jedan Caritas - mnogi oblici

U različitim vremenima crkvene povijesti iskristalizirali su se različiti oblici karitativnog rada. Posebno obilježje ranog kršćanstva briga je kršćanskih zajednica za siromašne. Svaka se kršćanska zajednica brine za svoje siromahe. Međutim, i tada, kako vidimo na primjeru apostola Pavla, postoji međusobna pomoć jedne kršćanske zajednice drugoj. Isto tako, treba naglasiti da se briga kršćanskih zajednica

---

³ D. ZINK, „Caritas im Dilemma zwischen Institution und Organisation“, *Caritas*, 92 (1991.), 206.

⁴ Đ. ZALAR, *Caritas – put Crkve. Kršćansko služenje svijetu*, Glas koncila, Zagreb, 2006., 29; usp. G. PRÜLLER-JAGENTEUFEL, „Den Liebesdienst nicht ausfallen lassen. Option für die Armen als kirchliche Verpflichtung“, *Diakonia*, 39 (2008.), 88-95.

odnosi u prvom redu na siromašne i patnike u vlastitim redovima, ali ona tu ne završava, nego se širi i na one koji nisu kršćani. Kad je Crkva za vrijeme Konstantina stekla slobodu i mogla javno nastupiti ne samo s naviještanjem evanđelja i bogoslužjem nego i s djelima ljubavi, briga za čovjeka u nevolji se koncentrira oko biskupskih sjedišta. U srednjem vijeku naglasak je na ustanovama i karitativnom angažmanu raznih redova. To su vrijeme obilježili veliki likovi koji su se posebno istakli u služenju čovjeku, kao što su npr. su Elizabeta iz Thuringena, Vinko Paulski i mnogi drugi. U 18. i 19. stoljeću nastaju posebne redovničke zajednice čije je poslanje upravo u karitativnom služenju. U 19. i 20. stoljeću susrećemo karitativne saveze koji poseban naglasak stavljaju na organizirane i planski provođene akcije pomoći. Dakle, u tom posljednjem organiziranom i institucionaliziranom obliku Caritas je novija pojava. Objedinjavanju mnogobrojnih karitativnih inicijativa i akcija, kakve su u 19. stoljeću postojale u raznim zemljama i njihovoj organizaciji u Saveze Caritasa, kao što je npr. Savez Caritas za katoličku Njemačku, osnovan 1897. godine, zasigurno su pridonijeli veliki gospodarski i socijalni lomovi te osiromašenje širokih slojeva stanovništva, posebno u seoskim područjima te u industrijskim središtima, kamo su se, u potrazi za poslom, slijevale velike mase ljudi. Tim novim modelom organiziranog karitativnog rada željelo se još djelotvornije suprotstaviti mnogobrojnim nevoljama siromašnih i obespravljenih, što se pokazalo opravdanim.⁵ Takav oblik Caritasa mi danas poznajemo i on danas dominira. Budući da se, po riječima II. vatikanskog koncila, udruženim apostolatom odnosno zajedničkim zalaganjem lakše ostvaruju neki ciljevi,⁶ Koncil i za karitativno područje kaže da „...duh ljubavi ne zabranjuje plansku i organiziranu provedbu socijalne i karitativne akcije, nego je štoviše nalaže“.⁷ Međutim, taj model Caritasa, kako se on danas pokazuje, nosi sa sobom i određene probleme. Tako, na primjer, dok II. vatikanski koncil nastoji biskupima, svećenicima, redovnicima, laicima i uopće župnim zajednicama posvijestiti i približiti duh i obvezu karitativnog djelovanja, i to djelovanje spustiti u samu

---

5 Usp. M. HUGOTH, „Die Bedeutung der caritativen Arbeit für eine menschenwürdige und soziale Gesellschaft“, N. FELDHOFF i dr. (ur.), *Die verbandliche Caritas. Praktisch-theologische und kirchenrechtliche Aspekte*, Lambertus, Freiburg, 1991., 187-204, ovdje 189s.

6 Usp., Dekret o apostolatu laika „Apostolicam actuositatem“, br. 18,3 (kasnije AA), DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., 429-481, ovdje 461.

7 Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu „Gaudium et spes“, br. 88,3 (kasnije GS), DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., 651-816, ovdje 809.

bazu, kako bi ono bilo izraz vjere i života konkretne zajednice, dotle, s druge strane, imamo djelovanje organiziranog Caritasa, koje imponira svojom veličinom i profesionalnošću, ali koje možda nije u nekoj posebnoj vezi s konkretnim životom župnih zajednica. Kao takvo, ako je uz to i financirano od države ili neke slične institucije, ono ne biva u adekvatnoj mjeri prepoznato kao djelovanje Crkve. Dosadašnja nastojanja da se ta dva oblika župnog i institucionaliziranog karitativnog zalaganja integriraju, nisu dala zadovoljavajuće rezultate.

Uza sve organizacijske promjene, koje su se, ovisno o okolnostima vremena i mjesta, kroz stoljeća događale, treba ipak naglasiti da su se svi ti oblici djelotvorne ljubavi ravnali i napajali na teološkom shvaćanju Crkve. Drugim riječima: bilo kakve crkveno-političke ili državno-političke kalkulacije ili oportunistički nisu u tome imali odlučujuću ulogu.

1.2. Caritas - konkretna i djelotvorna ljubav

Opisujući bitne elemente kršćanskog i crkvenog karitativnog djelovanja, papa Benedikt XVI. kaže da je kršćanski karitativni rad, po uzoru na milosrdnog Samarijanca, „u prvom redu jednostavno odgovor na ono što, u određenoj situaciji, predstavlja neposrednu potrebu: gladne nahraniti, gole odjenuti, skrbiti za bolesne i liječiti ih da ozdrave, zatvorenike pohoditi, i tako dalje“.⁸

Takvim shvaćanjem Papa se nadovezuje na dugačku i bogatu karitativnu praksu Crkve, koja se od početka shvaćala kao odgovor na konkretnu situaciju. Među mnogobrojnim autorima, koji su se bavili tim važnim pitanjem kršćanske vjere i života ističemo sv. Augustina, koji za ovakvu praksu koristi izraze: „*opera misericordiae*“ (djela milosrđa), kao i „*opera caritatis*“ odnosno „*operatio caritatis*“, kako bi izrazio vezu između djela milosrđa i kršćanske ljubavi.⁹ U tom smislu milostinja je „*opus caritatis*“. Gladnome dati kruha, gologa odjenuti, bolesne posjetiti, mrtve sahraniti su „*officia caritatis*“ - kaže Augustin.¹⁰ Kršćanska je tradicija tu praksu, koja svoje temelje ima u Bibliji, sažela u tzv. tjelesna djela milosrđa: gladna nahraniti, žedna napojiti, siromaha odjenuti, putnika primiti, bolesnog i utamničenog pohoditi,

---

⁸ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est. Bog je ljubav*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006., 52s.

⁹ AUGUSTIN govori o „*bona opera misericordiae*“ ili „*bona opera caritatis*“ u *Epistula* 140, 25, 62; 147, 14, 34, u *PL* 33, 564; 611.

¹⁰ AUGUSTIN, In *Epistulam Ioannis* 8, 3, *PL* 35, 2037: „*Caritas intus non intermitteratur, officia caritatis pro tempore habeantur*“.

zarobljenike i izbjeglice pomoći, mrtve sahraniti.¹¹

Izraz „opera caritatis“ zahvaća vrlo široko i označava i djela pojedinaca i pothvate zajednice vjernika. Takvu općenitost označavaju i izrazi koje koristi II. vatikanski koncil. Tako npr. Koncil govori o „djelima kršćanske ljubavi“ koja trebaju provoditi monasi i tako obnoviti „stare dobrotvorne tradicije“,¹² o „svim djelima ljubavi“ na koje Crkva treba poticati,¹³ o „djelotvornoj ljubavi“ kojom vjernici svjedoče svoju vjeru i svetost života,¹⁴ o „dužnostima pravednosti i ljubavi“ koje trebaju podržavati javni mediji,¹⁵ o „iskazivanju ljubavi“ koje treba biti prožeto čistoćom nakane odnosno ne smije biti uprljano vlastitom koristi ili težnjom za gospodovanjem.¹⁶ „Iskazivanjem dobrotvornosti“ daje se doprinos dovršenju Božjeg stvaranja.¹⁷ Kad je riječ o organiziranom karitativnom djelovanju, Koncil govori o „djelima ljubavi“ kao pravu i obvezi Crkve,¹⁸ ili o „djelima ljubavi“ kao o brizi biskupa,¹⁹ u kojoj trebaju sudjelovati i laici.²⁰ Izričito se govori o apostolskim udrugama koje „na poseban način svjedoče za Krista djelima milosrđa i ljubavi“.²¹ Kod kršćanskih pisaca, posebno u prvim stoljećima, nalazimo za karitativna djela i naziv „opera iustitiae“ djela pravednosti, u smislu da takva djela mogu čovjeka pred

---

11 Uz tjelesna treba svakako navesti i duhovna djela milosrđa: dvoumna savjetovati, neuka poučiti, grešnika prekorigi, žalosna i nevoljna utješiti, uvredu oprostiti, nepravdu strpljivo podnositi, za žive i mrtve se Bogu moliti.

12 Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života „Perfectae caritatis“, br. 9,1, DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., 313-334, ovdje 322; slično i u br. 8,2; AA, br. 31,5; Dekret o službi i životu prezbitera „Presbyterorum ordinis“, br. 6,5; 17,3, DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., 585-650, ovdje 604; 638.

13 Konstitucija o svetoj liturgiji „Sacrosanctum concilium“, br. 9,2, DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., 3-60, ovdje 11.

14 Dogmatska konstitucija o crkvi „Lumen gentium“, br. 10,2 (kasnije LG), DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., 77-199, ovdje 96.

15 Dekret o sredstvima društvenog priopćavanja „Inter mirifica“, br. 8, DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., 61-76, ovdje 66.

16 AA, br. 8,5.

17 GS, br. 67,2.

18 AA, br. 8,3.

19 LG, br. 27,3.

20 AA, br. 8,6.

21 AA, br. 19,1.

Bogom opravdati odnosno podariti mu pravednost.²² Taj se izraz nije dugo zadržao u kršćanskoj literaturi. Međutim, II. vatikanski koncil ga, pozivajući se na Iz 32,7, ponovno uvodi dajući mu nešto drukčije značenje, odnosno označavajući time djela koja proizlaze iz osjećaja i stava pravednosti, ali koja su nadahnutu ljubavlju.²³

1.3. Ljubav i/ili pravednost?

Usporedo s karitativnom praksom u Crkvi se od početka razvijalo i određeno socijalno znanje o kršćanskom oblikovanju zajedničkog života. Korijeni tog znanja leže u povijesti spasenja, u otkupiteljskom i osloboditeljskom poslanju Isusa Krista i Crkve, a ono se opet nadovezuje na iskustvo oslobođenja Božjeg naroda, kako ga opisuju knjige Postanka, Izlaska, proročke i druge knjige Starog i Novog zavjeta.²⁴ Kako u naučavanju, tako i u socijalno-karitativnom ponašanju „Crkva prvih stoljeća i Crkva srednjeg vijeka naprosto nastoji primijeniti i razviti načela i smjernice sadržane u Evanđelju“.²⁵ Danas to socijalno znanje susrećemo u modernom socijalnom nauku Crkve. U kakvu su odnosu socijalni nauk i karitativna praksa?

Svjesna svoje obveze da društvenoj zajednici ponudi svoje služenje, koje se u povijesti pokazalo u mnogim i velikim djelima ljubavi, Crkva se u socijalnom nauku papa zalaže prvenstveno za uspostavu pravednih odnosa, kao što je npr. poboljšanje životnih uvjeta radnika.²⁶ Istodobno pape se zalažu za konkretna djela ljubavi kojima će se nepravde donekle ublažiti.²⁷ Socijalni nauk ima prvenstveno za cilj svojim impulsima potaknuti takvu socijalnu politiku koja će uklanjati

---

22 Usp. CYPRIANUS, *De opere et eleemosynis*, 5, u PL 4, 603 B: „Operationibus iustis Deo satisfieri, misericordiae meritis peccata purgari“.

23 GS, br. 72,2; 78,1.

24 Usp. ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, „Socijalni nauk Crkve u svećeničkom obrazovanju“, br. 15, M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., 625-690, ovdje 635.

25 ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, „Socijalni nauk Crkve u svećeničkom obrazovanju“, br. 17, 636.

26 Usp. LAV XIII., *Rerum novarum*, br. 16, (kasnije RN), M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., 1-30, ovdje 10; PIO XI., *Quadragesimo anno*, br. 60s.; 137, (kasnije QA), M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., 31-78, ovdje 49; 71.

27 Usp. RN, br. 24; QA, br. 138: „Dakako, ljubav ne može nadomjestiti pravednost na koju smo po dužnosti obvezni, a mi je neprestano uskraćujemo. Doista, iako pretpostavimo da svaki pojedinac konačno postigne sve što mu po pravu pripada, još uvijek preostaje ljubavi široko polje djelovanja...“

nepravedne društvene strukture.

Karitativni rad može također poticajno djelovati na prokazivanje nepravde, društveno posvješćivanje ljudske patnje i akcije u njezinu konkretnom ublažavanju. Taj rad služi i socijalnom nauku Crkve kao baza njegovih nastojanja oko pravednijeg oblikovanja društvenog života. Međutim, socijalno-karitativnom radu ne pripisuje se takva snaga koja bi mijenjala nepravedne strukture. On se koncentrira na pomoć žrtvama takvih struktura, ali se isto tako bavi onim neotklopljivim oblicima siromaštva i patnje koji se nalaze i u najpravednijim društvenim sustavima. Pio XI. kaže: „... sama pravda, iako se i najvjer-nije vrši, dostajat će tek da ukloni uzroke društvenih borbi, ali nikad neće moći ujediniti srca i združiti duše“.²⁸ Na taj ostatak raznih oblika siromaštva, koje će pratiti život ljudske zajednice do dolaska Božjeg kraljevstva, upućuje i Kristova riječ: „Siromaha ćete uvijek imati uza se...“ (Mt 26,11).

Sažetije izraženo možemo reći da socijalni nauk ima za cilj promjenu čovjekova društvenog okruženja, dok je karitativno djelovanje individualno usmjereno i ima u vidu pomoć pojedincu. Takav način razlikovanja socijalnog naučavanja Crkve od njezina karitativnog rada, odnosno razlikovanje pravednosti od ljubavi, može pomoći da se jasnije uoče mogućnosti međusobnog poticanja i obogaćivanja. U stvarnosti takvo razgraničenje ne odgovara ni naravi socijalnog nauka, ni naravi socijalnog i karitativnog rada. Socijalni nauk je bitno usmjeren praksi, a socijalno-karitativna praksa uključuje u svoje djelovanje i zahtjeve za pravednijim društvenim odnosima. Caritas je direktno suočen s ljudskom nevoljom, ali istodobno mora biti odvjetnik i zagovornik siromašnih.²⁹ Ta su dva vida društvenog djelovanja Crkve i teoretski i u praksi međusobno ovisna te imaju isti cilj: ostvariti društvo utemeljeno na pravednosti koja je prožeta ljubavlju. Crkva vrlo zauzeto sudjeluje u suvremenim nastojanjima za ostvarenje pravednosti, o čemu, po riječima Ivana Pavla II., svjedoči i razvoj njezina socijalnog nauka. Međutim, pravednost sama sebi ne samo da nije dovoljna nego ona „može dovesti do sebenijekanja i samouništenja, ne dopusti li onoj dubljoj snazi, to jest ljubavi, da oblikuje život u njegovim različitim dimenzijama“.³⁰ Zato se u novijim dokumentima Crkve zahtjevima za

---

²⁸ QA, br. 138.

²⁹ Usp. F. K. PRÜLLER, „Gestaltungsaufgaben, Reparaturerefordernisse, Nothilfen – der Beitrag der Caritas Österreich“, H. PRIBYL i dr. (ur.), *Was macht Europa zukunftsfähig? Sozialethische Perspektiven*, Echter Verlag, Wien-Würzburg, 2004., 145-149, ovdje 145.

³⁰ IVAN PAVAO II., *Dives in misericordia. Bogat milosrdem*, br. 12, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²1994., 38.

djelima pravednosti i djelima ljubavi pridaje ista važnost.³¹ Ono što je zajedničko za socijalni nauk i karitativni rad proizlazi iz poslanja Crkve. Kao njezin osnivač Isus Krist, tako je i Crkva poslana siromasima, patnicima, obespravljenima da „imaju život i da ga imaju u izobilju“ (Iv 10,10). Djela pravednosti i djela ljubavi pridonose međusobnom zajedništvu ljudi, pridonose pomirenju čovjeka sa samim sobom i s Bogom. Ona su konkretni izraz evangelizacije,³² a evangelizacija, kaže Pavao VI., „ne bi bila potpuna kad ne bi vodila računa o stvarnim i trajnim odnosima koji postoje između Evanđelja te čovjekova osobnog i društvenog života“, u koji Papa ubraja obiteljski život, „zajednički život u društvu, međunarodni život, mir, pravdu i razvoj“.³³ Boreći se za pravdu, Crkva je u novije vrijeme pošla novim putovima i tematizirala do tada prešućivane uzroke društvenih zala, kao što su npr. „strukture grijeha“.³⁴ Imajući pred očima sve veći raskorak između bogatih i siromašnih, Crkva traži da tema političke debate ne bude samo siromaštvo, nego i bogatstvo.³⁵

2. Odgovor Crkve na problem siromaštva u Bosni i Hercegovini u novijoj povijesti

Mjesne su Crkve „središta misli, moralnog promišljanja i pastoralnog djelovanja također na socijalnom polju“ - kaže se u dokumentu Zbora za katolički odgoj „Socijalni nauk Crkve u svećeničkom obrazovanju.“ One ne mogu ostati ravnodušne prema lokalnim problemima. Kako bi ispravno sagledale i procijenile probleme u svojoj sredini i dje-

---

31 Usp. GS 72,2; 78,1; IVAN XXIII., *Mater et magistra*, br. 25, (kasnije MM), M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., 106-162, ovdje 152; IVAN XXIII., *Pacem in terris*, br. 35, (kasnije PT), M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., 163-202, ovdje 170; IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis. Otkupitelj čovjeka*, br. 16, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., 43; BENEDIKT XVI., *Deus caritas est. Bog je ljubav*, br. 26-29.

32 Usp. ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, „Socijalni nauk Crkve u svećeničkom obrazovanju“, br. 54s.

33 PAVAO VI., *Evangelijske nuntiandi. Naviještanje evanđelja*, br. 29 (kasnije EN), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000., 25s.

34 Usp. IVAN PAVAO II., *Socijalna skrb. Sollicitudo rei socialis*, br. 36, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., 57-60.

35 Usp. T. WAGNER, „Arm in einem reichen Land, Armut – Abstieg – Ausgrenzung – Unsicherheit: die neuen sozialen Fragen als Herausforderung an die Kirchen“, *Lebendige Seelsorge*, 59 (2008.), 338-342, ovdje 340s.; C. SEDMAK, „Theologie des Reichtums“, *Lebendige Seelsorge*, 59 (2008.), 352-356.

lotvorno pridonijele njihovu rješavanju,³⁶ mjesne Crkve trebaju „crpiti načela i kriterije prosuđivanja iz vrela socijalnog nauka Crkve koja važe za sveopću Crkvu“.³⁷

Svjesna te važne zadaće, da služi čovjeku u nevolji, Crkva je u Bosni i Hercegovini pokrenula rad svojih biskupijskih Caritasa. Osnivanje i ponovno pokretanje karitativnog rada događa se u teškim uvjetima i uz još uvijek važeću zabranu svakog karitativnog djelovanja od strane komunističkog režima. U Vrhbosanskoj nadbiskupiji Caritas je 1931. godine osnovao tadašnji nadbiskup dr. Ivan Šarić. Rad su mu zabranile komunističke vlasti 1945. godine. Obnova rada uslijedila je 1990. godine.³⁸ Caritas biskupija Mostar – Duvno i Trebinje - Mrkan osnovao je biskup Pavao Žanić 1982. godine.³⁹ Do početka rata 1992. godine Caritas se na osobit način posvetio prikupljanju odjeće i obuće za misije, kao i siromašne u skopsko-prizrenskoj biskupiji te njezi starih i bolesnih.⁴⁰ U Banjalučkoj biskupiji Caritas osniva tada pomoćni, a kasnije dijecezanski biskup dr. Franjo Komarica 1986. godine. Rad se u početku ograničavao na prikupljanje odjeće i obuće te na povremene veće akcije, kao npr. za nastradale rudare u blizini Tuzle, najčešće bez isticanja imena Caritas.⁴¹

2.1. Caritas u Bosni i Hercegovini za vrijeme rata 1992. – 1995. godine

Svojedobno je Bosna i Hercegovina, pri izbijanju političke i ratne krize 1992. godine i u narednim godinama, što zbog stvarno katastrofalnih događaja, što zbog svojeg geografskog položaja izazvala vrlo veliko zanimanje u prvom redu u europskim zemljama, ali i šire. Taj interes, prvenstveno političke naravi, pratile su i velike akcije pomoći. Jedva da postoji zemlja u zapadnoj Europi, koja nije na ovaj ili onaj na-

---

36 O mogućnostima koje vjera sa sobom nosi u rješavanju ljudskih problema usp. P. J. CORDES, „Religion – das Aschenputtel der Hilfsprogramme“, P. J. CORDES (ur.), *Helfer fallen nicht vom Himmel. Caritas und Spiritualität*, Herder, Freiburg, 2008., 23-40, ovdje 35-38.

37 ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, „Socijalni nauk Crkve u svećeničkom obrazovanju“, br. 52, 658.

38 Usp. NADBISKUPSKI ORDINARIJAT VRHBOSANSKI / VIKARIJAT ZA PROGNA NIKE I IZBJEGLICE, *Vrhbosanska nadbiskupija početkom trećeg tisućljeća*, Sarajevo – Zagreb, 2004., 1243-1246., ovdje 1243.

39 Usp. CARITAS BISKUPIJE MOSTAR-DUVNO I TREBINJE-MRKAN, *20 godina iz ljubavi prema čovjeku*, Mostar, 2002., 9.

40 Usp. *20 godina iz ljubavi prema čovjeku*, 10-14.

41 Usp. *Caritas Bosne i Hercegovine. Glasilo Caritasa Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine*, 1 (1996.), 12; 29; 36.

čin sudjelovala u ublažavanju svakodnevnih nevolja bosansko-hercegovačkog stanovništva. Pri tome su se isticale neke, iako površinom i brojem stanovnika manje zemlje. Tako je npr. jedna Austrija u vrijeme rata učinila puno više nego što bi se prema veličini zemlje moglo očekivati.⁴² Očito je, da su u radu senzibiliziranja stanovništva i organiziranja pomoći u nekim zemljama, uz katastrofalnu situaciju u Bosni i Hercegovini, važnu ulogu igrali i neki drugi čimbenici, kao npr. povijesna povezanost, nazočnost radnika iz Bosne i Hercegovine, organiziranost Caritasa u tim zemljama i sposobnost lokalne Crkve da pokrene takve akcije, spremnost medija da tim pothvatima daju svoju potporu, itd.

Kako bi se u najtežim ratnim i prvim poslijeratnim godinama osigurala redovitost i koordinacija pomoći za preživljavanje, najvažniji su donatori u rujnu 1993. godine u Zagrebu osnovali Upravni odbor (Steering Committee), koji je dekretom iz Rima od 16. studenog 1993. godine potvrđen od strane Međunarodnog Caritasa (Caritas internationalis). Članovi su bili nacionalni Caritasi Amerike (Catholic Relief Services), Austrije, Italije, Njemačke, Francuske (Secours catholique), Švicarske, Hrvatske i Bosne i Hercegovine.⁴³ Priključili su se Caritasi Belgije, Švedske, Luksemburga, Nizozemske, Danske i Španjolske, a povremeno se u pomoć uključivao i engleski CAFOD. Vatikan, koji najčešće pomaže preko nacionalnih Caritasa, u slučaju Bosne i Hercegovine direktno se uključio u programe pomoći.⁴⁴ Upravni odbor je ustanovio Uslužnu jedinicu

---

42 Na proslavi 5. godišnjice akcije „Susjed u nevolji“ (Nachbar in Not), održane u Beču 26. svibnja 1997. godine, uz nazočnost predsjednika Republike Austrije dr. Thomasa Klestila, iznesen je podatak da je u Austriji u razdoblju od 1992. do 1997. godine prikupljen iznos od 1,1 milijarda šilinga, kojim je financirano 3.676 kamiona sa 73.500 tona hrane, higijenskih artikala i lijekova – usp. *Caritas biskupske konferencije Bosne i Hercegovine*, 2 (1997.), br. 2 – 3, str. 26; br. 4, str. 12.

43 Caritas u Bosni i Hercegovini nije u to vrijeme bio organiziran na nacionalnoj razini, pa prema tome nije ni imao službenog predstavnika. U praksi je direktor Caritasa Banjalučke biskupije, koji je imao svoj ured u Zagrebu, služio kao osoba za pružanje informacija i kontakte. Kao takav je bio uključen u rad novoosnovanog Upravnog odbora.

44 Uz donacije za programe pomoći papa Ivan Pavao II. je prigodom svojeg posjeta Sarajevu 1997. godine dodijelio Caritasu Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine „Međunarodnu nagradu za mir Ivan XXIII.“, zajedno s novčanim iznosom od 50.000 USD. Nagrade su također dobile organizacije: Dobrotvor, Merhamet i Benevolentia – usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 2 (1997.), br. 1, 3.

(Service Unit) također sa sjedištem u Zagrebu,⁴⁵ koja je imala operativnu zadaću uočavanja potreba, koordinacije pomoći, komunikacije s donatorima, izrade izvješća i podataka.⁴⁶

Na Saboru biskupa Vrhbosanske metropolije od 5. do 7. siječnja 1994. godine u Sarajevu odlučeno je da se imenuje zastupnik dijecezanskih Caritasa Vrhbosanske metropolije.⁴⁷ Imenovani zastupnik je predstavljao Caritas u BiH pred Hrvatskim Caritasom, Međunarodnim Caritasom, kao i pred vlastima Republike Hrvatske. Nakon što je Kongregacija za evangelizaciju naroda odobrila uspostavu i Statut Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine koncem 1994. godine, biskupi BK BiH su na svojem prvom zasjedanju u Mostaru 28. siječnja 1995. godine odobrili Statut Caritasa Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine, a kasnije imenovali prvog njegova direktora. Zbog teških ratnih prilika sjedište ovog Caritasa je do 30. travnja 1998. godine bilo u Zagrebu, a zatim premješteno u Sarajevo.

Spomenuti su nacionalni Caritasi od početka 1994. godine održavali redovite sjednice s Caritasom Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine u Zagrebu ili nekoj od spomenutih zemalja, a nakon završetka rata i u Sarajevu, kako bi analizirali situaciju i donosili odluke o vrstama i količini pomoći. Kako je spomenuti ured Međunarodnog Caritasa u Zagrebu bio nadležan za sve republike bivše Jugoslavije osim Slovenije, a zbog teške situacije svoj rad prvenstveno usmjerio na Bosnu i Hercegovinu, na sjednicama je redovito sudjelovao Hrvatski Caritas, a povremeno predstavnici Caritasa iz drugih zemalja bivše zajedničke države. Zahvaljujući toj koordinaciji ostvareni su veliki programi pomoći posebno u Bosni i Hercegovini. Iz velikog broja programa pomoći izdvajam samo neke podatke. Tako je u vremenu od 1994. do 1996. godine samo preko tog koordinacijskog ureda u tri biskupijska Caritasa BiH poslana pomoć u hrani, odjeći i obući u količini od

---

45 Zbog ratnih sukoba između Hrvatskog vijeća obrane i Armije BiH koncem 1993. godine te problema s transportom pomoći iz pravca juga u sjeverne i središnje dijelove BiH na kratko vrijeme se otvara područni ured Service Unit u Međugorju, koji se nakon sporazuma dviju zaraćenih strana 1994. zatvara. Sam ured Uslužne jedinice (Service Unit) u Zagrebu mijenja početkom srpnja 1995. godine svoj naziv u Koordinacijski ured donatora (Donors Coordinating Committee).

46 O nastanku i radu Uslužne jedinice Međunarodnog Caritasa u Zagrebu usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 1 (1996.), 49s.

47 U prvo vrijeme nakon raspada Jugoslavije biskupijski Caritasi u BiH radili su zajedno s Caritasom u Hrvatskoj. U taj rad su se povremeno uključivali i Caritasi iz drugih republika. Nakon osnivanja Hrvatske Biskupske konferencije i Hrvatskog Caritasa biskupijski Caritasi iz BiH su praktično ostali izvan organizacijske strukture na jednoj višoj razini.

blizu 40 tisuća tona. Vrijednost programa pomoći za proljetnu sjetvu 1994. godine iznosila je 2,2 milijuna njemačkih maraka, a u proljeće 1996. godine ta se pomoć skoro udvostručila.⁴⁸ Međutim, pomoć nije dolazila isključivo preko Uslužne jedinice u Zagrebu. Navedeni nacionalni Caritasi su velike količine pomoći slali također i direktno na biskupijske Caritase i druge organizacije. U pružanju pomoći cijelo vrijeme su također sudjelovali Caritasi različitih biskupija i župa, Hrvatske katoličke misije, druge crkvene organizacije za pomoć, kao što su Renovabis i Kirche in Not, grupe i pojedinci. Oni su svoju pomoć upućivali najčešće također direktno na biskupijske ili župne Caritase, ali i na nekatoličke organizacije u BiH. Zahvaljujući takvoj, najčešće direktnoj pomoći inozemnih donatora, Caritas Banjalučke biskupije mogao je obnoviti preko 2300 kuća i stanova.⁴⁹

2.2. Caritas u poslijeratnoj stvarnosti Bosne i Hercegovine

Daytonski mirovni sporazum u studenom 1995. godine i direktno uključivanje stranih vojnih snaga u njegovu provedbu značili su, doduše, prestanak rata, ali se situacija napaćenih ljudi vrlo teško i sporo mijenjala na bolje. Radikalni stavovi političara, širenje nepovjerenja

---

⁴⁸ Usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 1 (1996.), 65-68. Ukupna vrijednost pomoći koju je Francuski Caritas Secours catholique poslao u BiH od 1992. do 1996. godine iznosi 37.245.000 francuskih franaka – usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 2 (1997.), br. 1, 30-32. Švicarski Caritas je u vremenu od 1995. do 1997. sudjelovao u 35 programa pomoći. Jedan od tih programa – obnova kuća – obuhvatila je u tom periodu 1445 stambenih jedinica u Bihaću, Kupresu, Bugojnu, Aladinićima, Sanskom Mostu i Sarajevu. Ukupna vrijednost je iznosila 20 milijuna švicarskih franaka – usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 3 (1998.), br. 1, 11. Velike programe pomoći u obnovi realizirao je Njemački Caritas. Od 1991. do 1996. godine taj je Caritas u razne programe u BiH uložio 28 milijuna njemačkih maraka – usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 1 (1996.), 75. Caritas Italije je, radi što lakšeg pružanja pomoći, otvorio vlastiti ured u Splitu. Od početka se uključio u rad Upravnog odbora Međunarodnog Caritasa u Zagrebu i sudjelovao je u svim zajedničkim programima. Specifičnost ovog Caritasa su i mnogobrojna partnerstva između talijanskih biskupija i njihovih Caritasa s pojedinim župama u BiH, posebno u Vrhbosanskoj nadbiskupiji – usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 2 (1997.), br. 2-3, 10-13 (izvještaj prema Francescu Luciju Bongarri, u *L'Osservatore Romano*, br. 82 od 10. travnja 1997.).

⁴⁹ Na taj način je npr. Slovenski Caritas u vremenu od 1992. do 1997. godine u Bosnu i Hercegovinu poslao pomoć u ukupnom iznosu od preko 1,1 milijun njemačkih maraka, a biskupijski Caritasi su dodatno slali svoju pomoć – usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 2 (1997.), br. 4, 15. Razne župe i pojedinci iz biskupije Haarlem u Nizozemskoj su još od ratnih vremena do danas slali i šalju svoju pomoć Caritasu u Banja Luci i raznim župama u toj biskupiji.

i mržnje u medijima, nesigurnost u prometu, napadi na povratnike, vrlo spor povrat zauzete imovine, razoreno gospodarstvo i opća socijalna nesigurnost, kao i neki drugi čimbenici, odgodili su očekivanu normalizaciju u Bosni i Hercegovini za više godina. U takvoj su se klimi pozivi i nastojanja Katoličke crkve oko pomirenja i suživota teško probijali ne samo do odgovornih osoba nego i do širih slojeva pučanstva. Za Caritas je takva klima značila daljnje teškoće u radu i usporila njegovo otvaranje prema novim programima.

U klasičnoj podjeli pomoći obično se razlikuju 3 faze:

- kratkoročna pomoć ili pomoć za preživljavanje
- srednjoročna pomoć za obnovu i rehabilitaciju
- dugoročna pomoć za poticanje razvoja i strukturalnog svladavanja siromaštva.

Uspjeh svake od tih faza ovisi ne samo o donatoru nego i o lokalnim partnerima, stupnju razvoja njihove infrastrukture i personalnoj osposobljenosti te o konkretnim političkim i sigurnosnim okolnostima.

2.2.1. Kratkoročna pomoć ili pomoć za preživljavanje

Pravilo je da pomoć za preživljavanje ili, kako i sama riječ kaže, kratkoročna pomoć kratko traje, odnosno da se što je prije moguće s njom završi i da se prijeđe na sljedeće faze. U suprotnom postoji opasnost da se takvom pomoći stvara dugotrajna ovisnost, što se u Bosni i Hercegovini zbog raznih objektivnih i subjektivnih razloga u određenoj mjeri i dogodilo.

Za vrijeme rata biskupijski Caritasi su se posvetili prvenstveno preživljavanju stanovništva, a tek u malobrojnim mjestima, u kojima je rat prestao, prišlo se raznim oblicima obnove.⁵⁰

Caritas Vrhbosanske nadbiskupije se već odmah nakon ponovnog pokretanja svojega rada 1990. godine angažirao oko prikupljanja pomoći za žrtve rudarske nesreće kod Tuzle. Radi lakše dostave pomoći, osnovan je ured ovog Caritasa u Splitu. Odatle se na teritorij nadbiskupije dostavljaju hrana i higijenski artikli te vrijednosne pošiljke. Financijska pomoć se pružala obiteljima s malodobnom djecom i starim i iznemoglim članovima. Nabavljaju se drva i peći, financiraju se troškovi ukopa članova siromašnih obitelji. Otvoren je zdravstveni centar sv. Vinka Paulskog s ljekarnom. Pri koncu rata otvara se pučka

---

⁵⁰ Izvještaji o projektima biskupijskih Caritasa od početka 1994. do konca 1995. a i kasnije redovito su objavljivani u listu *Caritas Bosne i Hercegovine*.

kuhinja, koja je kasnije proširena.⁵¹

Caritas hercegovačkih biskupija sa sjedištem u Mostaru dijelio je hranu, odjeću, obuću, higijenske artikle i lijekove domaćem stanovništvu i izbjeglicama. Za vrijeme ratnih razaranja dostavljana je pomoć pučanstvu Dubrovnika. Dijelio se sjetveni materijal. Pružala se pomoć bolnicama i domovima zdravlja u lijekovima, sanitetskom materijalu, instrumentima i pomagalima. Za vrijeme rata pružena je pomoć u obnovi škola i vrtića, a u okviru akcije „Krov nad glavom“ obnovljeno je više od 500 kuća. U proljeće 1994. godine započinju s radom socijalni projekti: Caritasova ljekarna, obiteljsko savjetovalište, kućna njega starih i nemoćnih, jelo na kotačima. Prišlo se i obnovi razorene mostarske mljekare.⁵²

Caritas Banjalučke biskupije se u vrijeme rata posvetio prvenstveno dostavi hrane, obuće, odjeće, higijenskih artikala, drva, školskog materijala, lijekova i sjetvenog materijala. Medicinskim ustanovama u Banja Luci dostavljene su velike količine lijekova i medicinskog materijala. Radi lakšeg prikupljanja i transporta pomoći, otvoren je ured Caritasa u Zagrebu. Zbog potpune izoliranosti cijele banjalučke regije, Caritas osniva poštanske urede u Banja Luci i Zagrebu, preko kojih se upućuju pisma, paketi i financijska pomoć. Koncem 1993. godine otvorene su specijalističke ambulante s ljekarnom. Paralelno s tim započela je i patronažna služba u Banja Luci, ali je ova pomoć, kao i pomoć za preživljavanje upućivana i u neke župe na sjeveru Vrhbosanske nadbiskupije. Kroz više godina Pravno savjetovalište radilo je na povratu oduzete imovine. Isto tako, duže vrijeme je radio dječji vrtić u Drvaru.⁵³

2.2.2. Srednjoročna pomoć za obnovu i rehabilitaciju

Kad je u pitanju druga ili faza obnove i rehabilitacije, treba reći da je ona protekla u najvećoj mjeri u režiji inozemnih Caritasa. Otvorili su svoje urede u Bosni i Hercegovini i sami provodili najveći dio programa. Tako su u Sarajevu radili uredi američkog Caritasa (CRS),

---

51 Usp. NADBISKUPSKI ORDINARIJAT VRHBOSANSKI / VIKARIJAT ZA PROGNA NIKE I IZBJEGLICE, *Vrhbosanska nadbiskupija početkom trećeg tisućljeća*, 1243-1246.

52 Usp. CARITAS BISKUPIJE MOSTAR-DUVNO I TREBINJE-MRKAN, *20 godina iz ljubavi prema čovjeku*, 15-29.

53 Usp. M. ANIČIĆ, „Caritas Banjolučke biskupije“, F. MARIĆ - A. ORLOVAC, *Banjolučka biskupija u riječi i slici od 1881. do 2006. Povodom 125. obljetnice utemeljenja Biskupije*, Biskupski ordinarijat Banja Luka, Zagreb, 2006., 664-668, ovdje 664.

Njemačkog Caritasa, Švicarskog Caritasa, a nedavno je otvoren ured Talijanskog Caritasa. U Banja Luci su bili otvoreni uredi američkog CRS-a, Njemačkog Caritasa, Danskog Caritasa, Talijanskog Caritasa, a u Sanskom Mostu odnosno Bihaću radio je ured Švicarskog Caritasa. Programi su se najvećim dijelom odnosili na obnovu kuća, stanova i infrastrukture, a tek manjim dijelom na područje poljoprivrede.

2.2.3. Dugoročna pomoć za poticanje razvoja i svladavanje strukturalnog siromaštva

Dugoročni programi za poticanje razvoja i svladavanje strukturalnog siromaštva prošli su dobrim dijelom neiskorišteni. Razloge za to treba tražiti, s jedne strane, u teškim uvjetima za ekonomski razvoj, a s druge strane, u još uvijek nedovoljno razvijenoj organizacijskoj i personalnoj strukturi samog Caritasa u BiH. Ne treba smetnuti s uma da je Caritas u BiH započeo svoje djelovanje kratko vrijeme prije rata te da je u teškim ratnim okolnostima, uz rad na ublažavanju nevolja bosansko-hercegovačkog pučanstva, morao razvijati i svoju materijalnu i personalnu strukturu. Tek u novije vrijeme Caritas u BiH radi na planovima za pokretanje jedne razvojne agencije. Naime, Vladi Republike Hrvatske se predlaže osnivanje Hrvatske agencije za razvoj i pomoć u inozemstvu koja bi sustavno i transparentno usmjeravala pomoć od strane Republike Hrvatske prema Bosni i Hercegovini.

Za Caritas u Bosni i Hercegovini od velike su važnosti nastojanja Caritasa nekih zapadnih zemalja da pokrenu neke projekte kojima će se Caritas u Bosni i Hercegovini dugoročno baviti. Tako je Njemački Caritas pokrenuo i cijelo vrijeme financijski podupirao projekt kućne njege starih i bolesnih u sva tri nad/biskupijska Caritasa. Talijanski Caritas je pokrenuo i jedno vrijeme financirao projekt župnog Caritasa. Uz pomoć Renovabisa pokrenuta su savjetovališta za brak i obitelj. Američki CRS, Norveški Caritas, Francuski Secours catholique financiraju projekt borbe protiv trgovine ljudima. Trenutno su u tijeku pripreme Austrijskog Caritasa za otvaranje škole za socijalna zvanja. Kako je riječ o projektima koji se provode u sva tri nad/biskupijska Caritasa, ti se projekti realiziraju u koordinaciji Caritasa Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine.

2.2.4. Caritas u vremenu ekonomske krize

Zbog čestih i velikih katastrofa u svijetu pozornost medija u zapadnoeuropskim zemljama se, razumljivo, sve jače usmjeravala

prema tim područjima. To za karitativne i humanitarne organizacije znači nova odredišta njihova rada, jer kako kaže voditelj pomoći u katastrofama u odjelu za inozemstvo Njemačkog Caritasa, Jürgen Lieser, „spремnost za doniranje ovisi u velikoj mjeri o izvještavanju medija“.⁵⁴ Partnerskim Caritasima je s vremenom postajalo sve teže u svojim zemljama pobuditi i održati interes za Bosnu i Hercegovinu jer na to mediji nisu spremni. Oni idu za novim događajima i prizorima. Uzalud isti djelatnik Njemačkog Caritasa ističe jedan od važnih principa karitativnog rada da se pomoć treba ravnati prema veličini nevolje i potrebitosti dotičnih ljudi, a ne prema ponudi donacija i nazočnosti neke katastrofe u medijima.⁵⁵ Stvarnost je drukčija. Ide se u ona područja koja su prisutna u medijima i za koja je moguće prikupiti sredstva. Caritasu u Bosni i Hercegovini su neki programi već ukinuti, a postojeći raspolažu sa sve manje sredstava ili se najavljuje i njihov skori završetak. Uz sve spomenuto treba također podsjetiti na ono što smo već na početku istaknuli da se, naime, i u zemljama iz kojih je dolazilo najviše karitativne pomoći uslijed aktualne gospodarske i financijske krize povećava broj siromašnih.

Situacija u Bosni i Hercegovini je, na žalost, i dalje teška. Da je interes za Bosnu i Hercegovinu u inozemstvu općenito jako opao, nisu odgovorni samo krizna žarišta u drugim dijelovima svijeta niti povećanje siromaštva u donatorskim zemljama. Dobar dio odgovornosti leži na razvoju događaja u samoj Bosni i Hercegovini. Neosporno je da kriza u ovoj zemlji predugo traje. Rijetke su zemlje ili područja u svijetu gdje se lokalnom stanovništvu tako dugo pružala pomoć, kao što je to slučaj s Bosnom i Hercegovinom. Iznimke su, možda, Palestina ili neka područja Afrike. Neosporno je također da se politička kriza odnosno pitanja vezana uz uređenje ove zemlje i njezine budućnosti ne rješavaju ili se to događa presporo. Nedostatak zakonske regulative, sveprisutna korupcija i još neke negativne pojave pogoduju širenju društvene nepravde. Uzroci za to se vjerojatno mogu naći u neodgovornosti i nesposobnosti političkih predstavnika ove zemlje odnosno u pomanjkanju političke volje u rješavanju bitnih pitanja. To što vrijedi za političko, vrijedi isto tako i za ekonomsko i socijalno područje. Političke i državne strukture ne čine ništa ili čine premalo za vlastito stanovništvo, pa prema tome i za one dijelove društva koji su egzistencijalno ugroženi. Inozemni političari i diplomati, usprkos svim lijepim verbalnim očitovanjima i apelima, često ne pridonose rješavanju aktu-

---

54 J. LIESER, „Hilfe braucht viel Sachverstand“. Ein Gespräch mit Jürgen Lieser von Caritas international“, *Herder Korrespondenz*, 59 (2005.), 123-127, ovdje 123.

55 Usp. J. LIESER, „Hilfe braucht viel Sachverstand“, 123.

alnih pitanja, nego ih još više kompliciraju.

Predstavnicima Caritasa u BiH, a vjerojatno i predstavnicima drugih humanitarnih organizacija, postaje sve teže uvjerljivo objasniti da je situacija u BiH petnaest godina nakon rata i dalje teška. Caritas u BiH ima poteškoća da ga vlasti u vlastitoj zemlji prepoznaju kao mogućeg partnera u rješavanju nekih socijalnih pitanja i da ga na odgovarajući način pomognu. Takav odnos vlasti prema karitativnim i humanitarnim organizacijama dodatno otežava njihov nastup pred inozemnim partnerima.

3. Djelovanje Caritasa u Bosni i Hercegovini danas

Istraživanje siromaštva, koje je Caritas BK Bosne i Hercegovine proveo 2009., a rezultate objavio 2010. godine, nastalo je iz svijesti mjesne Crkve da su siromaštvo i s njim povezane socijalna isključenost i marginalizacija zahvatile velik dio stanovništva, među kojima su na poseban način pogođene starije osobe, invalidi, mladi, žene žrtve nasilja, nezaposleni, manjine i sl., te da državne institucije nemaju adekvatne odgovore na tu situaciju. Crkva takvo stanje gleda kao izazov za vlastito djelovanje. Boljim sagledavanjem fenomena siromaštva ona želi preko svojeg Caritasa, kao i cjelokupnog pastoralnog djelovanja, na njega što djelotvornije ogovoriti, ali isto tako upozoriti javnost i društvene institucije na taj problem i poticati njegovo rješavanje.⁵⁶

Kristova riječ: „Zaista, kažem vam, što god učinite jednomu od ove moje najmanje braće, meni učinite“ (Mt 25,40) vrijedi za svakog kršćanina. Svrstavajući se na stranu siromašnih, Krist je ljudima u siromaštvu priznao dostojanstvo, koje im je na žalost često uskraćeno od strane društvenog, političkog, gospodarskog i religioznog poretka.⁵⁷ Povijest kršćanstva svjedoči o neprekidnom nastojanju na osobnoj i institucionalnoj razini da se Kristova zapovijed ljubavi i Kristov primjer ostvare u konkretnim povijesnim okolnostima. Drugi vatikanski koncil također ističe da su u Crkvi svi odgovorni za čovjeka u nevolji. Uz naviještanje evanđelja i bogoslužje djelotvorna kršćanska ljubav i služenje čovjeku u nevolji spadaju u tri bitne dimenzije crkvenog djelovanja.

---

⁵⁶ Usp. CARITAS BISKUPSKE KONFERENCIJE BOSNE I HERCEGOVINE - OPSERVATORIJ SIROMAŠTVA I RESURSA, *Pričali smo sa siromasima. Siromaštvo i socijalna isključenost koje uočava Katolička crkva u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2010., 32.

⁵⁷ A. RUMSTADT, „Armut als pastorale Fragestellung“, *Diakonia*, 39 (2008.), 78-80, ovdje 80.

U svojem služenju čovjeku u nevolji karitativni djelatnici nisu činovnici nekog sustava. Onaj tko po uzoru Kristovu želi pomoći čovjeku u nevolji, pomaže mu kao čovjeku, cjelovito. Zato Caritas nije samo realizacija programa, nije samo pružanje hrane i njege nego je isto tako i slušanje, razgovor i svjedočenje – kaže Benedikt XVI.⁵⁸ Novac ili materijalna dobra često nisu jedino sredstvo kojim se rješavaju problemi čovjeka u nevolji. Ponekad su dovoljni ljudska toplina, iskrenost, od pomoći može biti i sama spremnost na pomoć. Interakcija između onoga tko pomaže i onoga kome se pomaže može dovesti do svijesti da su siromašni subjekti, a ne samo objekti karitativne pomoći. Pri tome nije isključeno ni iskustvo, o kojem Biblija kaže: „Netko se gradi bogatim, a ništa nema, netko se gradi siromašnim, a ima veliko bogatstvo“ (Izr 13,7).

3.1. Programi Caritasa Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine

U skladu s odredbama Statuta i zaključcima sjednice od 1. rujna 1997. godine o mirnodopskom djelovanju Caritas Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine u ime i u interesu biskupijskih Caritasa obavlja sljedeće zadaće:

- a) rad s javnošću
- b) obrazovanje djelatnika Caritasa i volontera
- c) predstavljanje pred državom i Crkvom
- d) koordinacija programa hitne pomoći u slučaju katastrofa
- e) koordinacija zajedničkih projekata u tri biskupijska Caritasa.⁵⁹

S vremenom su se od zajedničkih projekata, koja provode tri biskupijska Caritasa, iskristalizirala sljedeća područja rada koja koordinira Caritas BK BiH:

- a) Kućna njega starih i bolesnih osoba

Uz savjetodavnu i financijsku potporu Njemačkog Caritasa projekt se provodi od 1998. godine do danas. U programu radi 8 timova, a provodi se u Tesliću, Bos. Brodu, Sarajevu, Banja Luci i Mostaru.⁶⁰

- b) Promicanje Caritasa

Zajedničkim seminarom Caritasa BK BiH i Talijanskog Caritasa

---

58 P. J. CORDES, „Einleitung: Ein Wink des Himmels“, P. J. CORDES (ur.), *Helfer fallen nicht vom Himmel. Caritas und Spiritualität*, Herder, Freiburg, 2008., 10-17, ovdje 16.

59 Usp. *Caritas Bosne i Hercegovine*, 2 (1997.), br. 4, 11.

60 Usp. CARITAS BISKUPSKE KONFERENCIJE BOSNE I HERCEGOVINE, *Godišnje izvješće za 2008. godinu*, Sarajevo, 2009., 11-14.

1999. godine u Neumu pokrenut je jubilarni projekt župnih Caritas. Početkom ožujka 2000. godine sedam djelatnika biskupijskih Caritas i Caritas BK BiH započeli su u Italiji svoju obuku, nakon koje su se vratili u svoje biskupijske Caritate i započeli rad na promociji Caritas. ⁶¹ Projekt je s vremenom prerastao u regionalni projekt razvoja župnih Caritas i volontarijata u koji su uključene zemlje jugoistočne Europe te Talijanski Caritas i američki Catholic Relief Services. ⁶²

c) Obiteljska savjetovališta

Nakon dvogodišnje edukacije za obiteljske savjetnike, koju je od 2002. do 2004. godine proveo Hrvatski Caritas, a na kojoj su sudjelovala i četiri suradnika Caritas iz BiH, Caritas Biskupske konferencije BiH je uz pomoć Renovabisa proveo istu takvu edukaciju u kojoj je sudjelovalo jedanaest savjetnika u biskupijskim i u središnjem Caritasu. ⁶³

d) Borba protiv trgovine ljudima

Program je započeo 2005. godine uz pomoć američkog CRS, Caritas Francuske, Norveškog, a kasnije i Švicarskog Caritas. Djelovanje je usmjereno na prevenciju rizičnog ponašanja. Ovaj projekt kasnije je nadopunjen mjerama za ekonomsko osnaživanje rizičnih skupina, za medijsku kampanju, međureligijsku suradnju te studijske posjete zemljama gdje se održavaju slični programi. ⁶⁴

e) Tjedan solidarnosti Crkve u Hrvatskoj s Crkvom i ljudima u BiH

Crkva u Hrvatskoj organizira od 1997. godine u korizmenom vremenu Tjedan solidarnosti s Crkvom i ljudima u BiH. Prikupljena sredstva se koriste za rad biskupijskih Caritas, Caritas BK BiH te za male projekte pojedinaca i udruga s ciljem gospodarskog oporavka. ⁶⁵

e) Opservatorij siromaštva u BiH

Pripreme za projekt započele su 2008., samo istraživanje je

---

⁶¹ Usp. Caritas – list Caritas u Bosni i Hercegovini, 5 (2000.), br. 2, 4-7.

⁶² Usp. Caritas – list Caritas u Bosni i Hercegovini, 12 (2007.), br. 1, 6s.; Caritas – list Caritas u Bosni i Hercegovini, 14 (2009.), br. 1, 9s.; CARITAS BISKUPSKE KONFERENCIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Godišnje izvješće za 2008. godinu, 25.

⁶³ Usp. Caritas – list Caritas u Bosni i Hercegovini, 7 (2002.), br. 2, 6; Caritas – list Caritas u Bosni i Hercegovini, 11 (2006.), br. 1, 3s.

⁶⁴ Usp. Caritas – list Caritas u Bosni i Hercegovini, 11 (2006.), br. 2, 18s.; Caritas – list Caritas u Bosni i Hercegovini, 12 (2007.), br. 1, 12-14; CARITAS BISKUPSKE KONFERENCIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Godišnje izvješće za 2008. godinu, 18-22.

⁶⁵ Usp. Caritas – list Caritas Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine, 12 (2007.), br. 1, 7; CARITAS BISKUPSKE KONFERENCIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Godišnje izvješće za 2008. godinu, 31s.

provedeno 2009., a rezultati su objavljeni 2010. godine. Cilj je snimanje različitih tipologija siromaštva u svrhu donošenja adekvatnih mjera za njegovo smanjenje i senzibiliziranje šire javnosti za taj problem. Nakon završetka prve faze planira se nastavak projekta.⁶⁶

f) Zimski program

Riječ je o programu koji se provodi već dugi niz godina, a za koji financijska sredstva osigurava Njemački Caritas. Usmjeren je na pomoć u pećima, drvima i drugim potrebama karakterističnim za zimsko vrijeme.⁶⁷

Osim navedenih programa Caritas BK BiH od 2007. godine organizira gospodarske forume, koji imaju za cilj izradu strategije suradnje Republike Hrvatske s Hrvatima u Bosni i Hercegovini.⁶⁸

3.2. Caritas Vrhbosanske nadbiskupije

a) Jelo na kotačima u Sarajevu i Zenici

Projekti pučkih kuhinja u Sarajevu i Zenici obuhvaćaju sve potrebite osobe, starije i bolesne, nezaposlene, prognanike, beskućnike, kao i druge socijalno ugrožene kategorije, bez obzira na vjersku, nacionalnu ili bilo koju drugu pripadnost. Jelo se dijeli na punktovima podjele ili se dostavlja na kućne adrese. Trenutno ovu pomoć prima u Sarajevu 248, a u Zenici 123 osobe.

b) Kućna skrb starih i bolesnih

Realizira se na 6 lokacija: Sarajevo, Tešanj, Doboje, Teslić, Odžak i Modriča. Korisnici su stare osobe u teškoj zdravstvenoj i socijalnoj situaciji bez bližnjih koji bi mogli skrbiti o njima. Većina njih su slabo pokretni ili nepokretni. Uz medicinsku pruža se i pomoć u čišćenju, pranju i kupovini.

c) Savjetovalište za žene Sarajevo

Osnovna zadaća Savjetovališta za žene je pružanje psihosocijalne pomoći i podrške ženama u lakšem nošenju s teškim životnim okolnostima, kroz različite aktivnosti. Posebna pozornost se posvećuje socijalno ugroženim ženama koje dolaze iz mnogočlanih obitelji te samohranim majkama. U okviru savjetovališta provodi se tečaj kroje-

---

⁶⁶ Usp. CARITAS BISKUPSKE KONFERENCIJE BOSNE I HERCEGOVINE, *Godišnje izvješće za 2008. godinu*, 26s.; *Caritas Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine* 14 (2009.), br. 1, 4-7.

⁶⁷ Usp. CARITAS BISKUPSKE KONFERENCIJE BOSNE I HERCEGOVINE, *Godišnje izvješće za 2008. godinu*, 33s.

⁶⁸ Usp. *Caritas – list Caritas Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine* 11 (2006.), br. 2, 9; *Caritas – list Caritas Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine*, 14 (2009.), br. 1, 14-17.

nja i šivanja, izrada nakita od fimo mase. Pruža se također materijalna pomoć.

d) Prevencija trgovine ljudima

Trgovina ljudima je globalni problem, koji posebice zahvaća zemlje u političkoj i ekonomskoj tranziciji te zemlje koje su u fazi poslijeratnog oporavka. Osobe koje pripadaju socijalno ugroženim kategorijama i koje su u potrazi za boljim uvjetima života postaju laka meta kriminalnih mreža trgovaca ljudima. Projekt ima za cilj prevenciju rizičnog ponašanja kroz medijske kampanje, ekonomsko osnaživanje, treninge, edukaciju itd.

e) Dječji vrtić „Sveta Obitelj“ Sarajevo

Kroz rad Dječjeg vrtića „Sveta Obitelj“ želi se iskazati briga i dati doprinos obitelji pružajući kroz cjelodnevni odgojni program brigu za djetetov razvoj u cjelovitu osobu. Vrtić trenutno pohađa 134 djece.

f) Produženi boravak / Obiteljsko savjetovalište

Djeca u produženom boravku tijekom školske godine imaju organiziran rad koji se sastoji od pisanja domaće zadaće, učenja i završavanja školskih obveza, različitih tematskih kreativnih radionica, igre u tematskim kutcima, sportskih aktivnosti, natjecanja, učenja stranih jezika i slobodnih aktivnosti. Preko djece moguće je doći i do roditelja i kroz savjetodavni rad pomoći u svladavanju nekih bračnih i obiteljskih problema.

g) Župni Caritas

U sklopu projekta Župni Caritas, kao jedan njegov dio, provodi se projekt Opservacije siromaštva u suradnji s nacionalnim i biskupijskim Caritasima u BiH. Uz opservaciju siromaštva provodi se i projekt pomoći za samoodrživi život u ruralnim područjima donacijom ovaca. Osim toga ured Župnog Caritasa sudjeluje u realizaciji svih drugih projekata ovog Caritasa.

3.3. Caritas Mostar – Duvno i Trebinje – Mrkan

a) „Veronika“ - program kućne njege starih i nemoćnih osoba

Dvije mobilne ekipe medicinskih sestara i pomoćnica pružaju usluge primarne medicinske skrbi, higijensku njegu, pomoć u kućanstvu, materijalnu pomoć i razne usluge posredovanja pomoći za stare i nemoćne osobe koje nemaju članova obitelji da bi se o njima skrbili (oko 120 korisnika).

b) Dječji vrtić „Sveti Josip“

Vrtić pruža usluge predškolskoga odgoja za 150 djece i upošljava 14 djelatnika. Sagrađen je 1996. godine a vrtićem upravljaju časne sestre anđele.

c) „Mirjam“ - prihvatilište za žene i djecu u nevolji

Prihvatilište je nastalo zbog rastućeg problema nasilja u obitelji u poslijeratnom društvu. Cilj je u situacijama kada je ženi i djeci ugrožen život zbog nasilja u obitelji pružiti privremeno sklonište. Prihvatilište (u novije vrijeme poznatije kao sigurna kuća) djeluje u suradnji s obiteljskim savjetovalištem i korisnicama uz materijalnu pomoć pruža i psihosocijalnu potporu i psihoterapiju.

d) „Nazaret“ - centar za radno osposobljavanje osoba s razvojnim poteškoćama. Ovo je prvi Caritasov projekt za osobe s posebnim potrebama. Riječ je o prilagođenim radionicama za drvo, tekstil i papir. 18 odraslih osoba s razvojnim poteškoćama ima dnevni boravak i radnu terapiju. Uz radno osposobljavanje cilj je i socijalizacija i integracija osoba s posebnim potrebama.

e) „Emanuel“ - radionica za osobe s posebnim potrebama

Radionica „Emanuel“ nastala je kao svojevrsni produžetak projekta „Nazaret“ s obzirom na veliku potrebu za ovim vidom djelovanja. U radionici za keramiku i drvo radi 12 osoba s posebnim potrebama. Za korisnike je uz rad predviđena i fizioterapija.

f) „Sveta Obitelj“ - rehabilitacijski centar za osobe s posebnim potrebama

Rehabilitacijski centar u svojem ambulatnom odjelu skrbi za 28 djece s posebnim potrebama koja žive u obiteljima, a kod nas ostvaruju rehabilitaciju i terapiju, dok u stacionarnom odjelu trajni smještaj i medicinsku njegu ima 21 teško hendikepirana osoba.

g) Obiteljsko savjetovalište

Caritasovo obiteljsko savjetovalište pruža savjetodavne usluge pojedincima i obiteljima s različitim problemima (bračni problemi, problemi odgoja djece, problemi ovisnosti, nasilja u obitelji itd.).

3.4. Caritas Banjalučke biskupije

a) Obnova kuća i stanova

U okviru projekta pružena je pomoć za obnovu preko 2300 kuća i stanova. U posljednje vrijeme pomoć se pruža većinom kroz rad volontera u ugradnji materijala.

b) Kućna njega starih i nemoćnih osoba

Devet timova na 6 lokacija redovito obilazi od 250 do 300 starijih, nemoćnih i napuštenih osoba. Osim medicinskih usluga pruža se i pomoć u čišćenju, kuhanju, kupovini. Kuhanje i raznošenje jela nekim od tih osoba dopunjava ovaj projekt.

c) Centar za život i obitelj

Centar obuhvaća sljedeće vrste pomoći:

- Savjetovalište za brak i obitelj
- Tečaj za trudnice
- Mamin kutak
- Mala škola odgoja
- Glazbena terapija za mlade
- Kumstva za djecu
- Prevencija trgovine ljudima.

d) Socijalni centar „Ivan Pavao II.“

Za sada u još nedovršenom kompleksu radi Dom za starije osobe. U Domu je smješteno 65 osoba. Planira se njegovo proširenje.

e) Internat za školsku djecu u Prijedoru

Internat nudi 20 mjesta za djecu koja zbog siromaštva i udaljenosti od Prijedora ne mogu pohađati škole. Uz stanovanje, hranu i mogućnost učenja nude se i dodatni programi.

f) Župni Caritas

Organiziraju se akcije prikupljanja pomoći za žrtve katastrofa u svijetu, akcije pomoći volontera, pogotovo u projektu kućne njege te promocija Caritasa u župama.

g) Otvaranje radnih mjesta i ekonomsko osiguranje karitativnog djelovanja

Zanatska zadruga „Radiša“ obuhvaća Caritasove radionice: stolariju, bravariju, tapetariju, građevinsku grupu i dr.

Poljoprivredna zadruga „Livač“ obuhvaća farmu muznih krava, siranu i proizvodnju plina.

U sva tri biskupijska Caritasa provodi se u koordinaciji Caritasa Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine program Zimske pomoći, a povremeno i pružanje pomoći u hrani.⁶⁹

3.5. Prioriteti i perspektive za budućnost

Budući da se inozemna pomoć bitno smanjila, Caritasu u Bosni

---

⁶⁹ Za prikaz djelovanja biskupijskih Caritasa korištene su informacije u: NADBISKUPSKI ORDINARIJAT VRHBOSANSKI / VIKARIJAT ZA PROGNIKI I IZBJEGLICE, *Vrhbosanska nadbiskupija početkom trećeg tisućljeća*, 1244-1246; CARITAS BISKUPIJE MOSTAR-DUVNO I TREBINJE-MRKAN (izd.), *20 godina iz ljubavi prema čovjeku*, 27-31; M. ANIČIĆ, „Caritas Banjolučke biskupije“, 664-668. 676s.; glasilo *Caritas Bosne i Hercegovine* te interni izvještaji dotičnih Caritasa. Usp. također B. RAJIĆ, „Die Kirche und ihr soziales Engagement in Bosnien und Herzegowina“, H. PRIBYL i dr. (ur.), *Was macht Europa zukunftsfähig? Sozialethische Perspektiven*, Echter Verlag, Wien-Würzburg, 2004., 138-144.

i Hercegovini ostaje da još intenzivnije nego do sada poradi na otkrivanju resursa na vlastitom terenu:

- a) U skladu s nastojanjima Crkve da Caritas bude izraz života iz vjere te da stvarno bude neizostavni dio pastoralna, potrebno je uložiti puno više napora oko ukorjenjenja Caritasa u župni život i pastoral.
- b) To uključuje i poticanje solidarnosti unutar domaćih župa i u obliku volonterskog rada i prikupljanjem financijskih i materijalnih sredstava od onih koji mogu pomoći u ublažavanju nevolja u vlastitim župama, u vlastitoj biskupiji, ali i šire. U te akcije treba, posebno preko hrvatskih katoličkih misija, uključiti i one koji su otišli iz župa u potrazi za boljim životnim uvjetima.
- c) Potrebno je kontinuirano raditi na profesionalizaciji i kršćanskom profilu stalnih djelatnika Caritasa, poticati volonterski karitativni rad i odgajati za ispravnu motivaciju.
- d) Treba senzibilizirati širu javnost za problem siromaštva i poticati je na solidarnost. Da bi se to postiglo, potrebna je puno veća i redovita nazočnost Caritasa u medijima. Cilj mora biti da sve veći broj ljudi u društvu bude ne samo informiran, nego i dadne svoj doprinos u preobrazbi društva kako bi se postigla trajna promjena na bolje za siromašne i obespravljene.⁷⁰
- e) Treba intenzivirati napore da domaća vlast prepozna u Caritasu jednog od mogućih i pouzdanih partnera u realizaciji pomoći ljudima u nevolji. Premda dosadašnja nastojanja u tom pravcu nisu urodila željenim plodovima, državna tijela ostaju i dalje adresati koje Caritas ne može i ne smije zaobići. Suradnja se treba odvijati uz očuvanje vlastite autonomije i vlastitog kršćanskog nadahnuća.
- f) Tamo gdje je to moguće i uputno, može se, na prikladan način, uzeti u obzir mogućnost vlastitih ekonomskih pothvata, koji bi s jedne strane bili u službi zapošljavanja, a s druge strane otvorili karitativnom radu nove izvore financiranja.

Zaključak

U ovom smo članku pokušali upozoriti na problem sve većeg siromaštva, na koje nisu imune ni zemlje koje su bogatije od Bosne i Hercegovine. Polarizacija između onih malobrojnih bogatih, koji postaju sve bogatiji i sve većeg broja siromašnih dodatno je pojačana ak-

---

⁷⁰ Usp. F. K. PRÜLLER, „Gestaltungsaufgaben, Reparaturanfordernisse, Nothilfen – der Beitrag der Caritas Österreich“, 148. Caritas ne može samo „na rubovima društva vršiti reparature i pobijati simptome“. Caritas mora utjecati na samo društvo i djelovati u samom društvu.

tualnom gospodarskom i financijskom krizom. Bosna i Hercegovina se nakon izlaska iz bivše Jugoslavije nije nikad u gospodarskom pogledu ni oporavila. Glavni razlog tomu bio je višegodišnji rat, ali i neriješena politička pitanja nakon rata, čime je blokiran napredak i na drugim područjima.

Crkva u BiH se, na tragu dugotrajne karitativne prakse Crkve u prošlosti, od početka ratnih zbivanja aktivno uključila u borbu protiv sve većeg siromaštva i drugih vrsta ugroženosti. U ovom smo članku našu pažnju usmjerili na mjere koje je Crkva u Bosni i Hercegovini poduzimala preko svojega Caritasa. Međutim, time nije obuhvaćeno cjelokupno djelovanje Crkve na socijalnom području. Puno toga se pozitivnog događalo u ustanovama i pothvatima muških i ženskih redovničkih zajednica, pojedinih župa i osobnim djelima vjernika. Sve to skupa s pravom možemo označiti kao djelovanje Crkve.

U najtežim trenucima rata Crkva je bila često jedina koja je kontinuirano i ustrajno pružala pomoć ugroženom bosansko-hercegovačkom stanovništvu, i to ne samo katolicima nego i pripadnicima drugih vjerskih zajednica, kao i onima koji nisu pripadali nijednoj vjerskoj zajednici. Čovjek i njegova egzistencijalna ugroženost, s jedne, i realne mogućnosti Caritasa, s druge strane, bili su jedini kriteriji u određivanju korisnika pomoći.

Raznolikost programa u ratno i poslijeratno vrijeme do danas svjedoči o ozbiljnom nastojanju Crkve i njezina Caritasa da se čovjeka i njegovu situaciju obuhvati što cjelovitije. Istodobno ta raznolikost svjedoči o budnosti i slobodi duha unutar Caritasa te o otvorenosti za uvijek nove poticaje Duha Božjega, kako bi se ljudske nevolje pravodobno prepoznale i kako bi se na njih adekvatno odgovorilo. Neki su programi pomoći možda naišli na slabiji prijam, neki možda nisu na zadovoljavajući način ostvareni. Bilo kakve nepravilnosti nisu u duhu Caritasa. Ratna zbivanja, sigurnosni problemi, ljudske nesavršenosti ostavili su traga i na radu Caritasa, ali isto tako potakli vodstva i djelatnike Caritasa na promišljanje vlastite prakse i na nužne korekcije.

Velika i raznolika pomoć bosansko-hercegovačkom pučanstvu bila je moguća samo ako se uzme u obzir solidarnost svjetske Crkve. Sam Međunarodni Caritas snažno se angažirao. Pomoć i podrška dolazili su od tadašnjeg pape Ivana Pavla II. Masovna ubijanja i razaranja svjedočila su o destruktivnoj moći ljudske mržnje, ali su, s druge strane, mnoge akcije pomoći svjedočile o još većoj snazi Duha Božjega i inventivnosti ljubavi.

Biskupi u Bosni i Hercegovini, koji su se, na tragu socijalnog učenja Crkve, za vrijeme rata i cijelo vrijeme nakon rata dosljedno

zauzimali za prava svakog čovjeka, za njegovo dostojanstvo, za mir i pravdu u društvenom životu, mogu, s pravom upozoravajući na djelovanje Caritasa, u svojim socijalnim porukama egzemplarno ponuditi mogućnost drukčijeg oblikovanja međuljudskih odnosa. Poruka o potrebi pravednije podjele zemaljskih dobara bit će vjerodostojnija ako se temelji na življenom karitasu unutar Crkve i šire.

CARITAS FIGHTING POVERTY: CHALLENGES AND POSSIBILITIES

Summary

The latest financial crisis has hit many countries, including developed countries. Bosnia and Herzegovina emerged from the communist era in the early 90s as a very poor society, and then experienced enormous destruction and suffering. In addition, it has been exposed in the last fifteen years to the negative effects of unbridled capitalism. As a result, this country has been exceptionally vulnerable to the tectonic dislocation of the world economy. The Church cannot be indifferent to the march of poverty, which engulfs more people and families every day. The care of the whole human being is part of its duty of evangelization. Therefore the Church understands its obligation not only to highlight social injustice and the structures that create social injustice, but also to bring practical assistance to those who are at risk. The history of the Church is marked by this care and by significant acts of charity carried out by its members as individuals or by the Church as a whole. In the last twenty years, since the fall of communism and the break-up of ex-Yugoslavia, the Church has established or relaunched diocesan Caritas operations, and through Caritas it has started to address the severe practical challenges faced by people at risk. During the war and in the immediate post-war period Caritas' main goal was to deliver emergency aid, but gradually it began to focus on reconstruction and rehabilitation and later on delivering long-term programs. Thanks to the solidarity of the Church around the world, it has been possible to undertake major and diverse projects. In this article we offer a brief survey of the work of Caritas in the past and, in rather more detail, the work that Caritas is doing today. The diversity of Caritas programs shows the effort which the makes to address the practical needs of human beings in a serious way.

Key words: Church, Caritas, Bosnia and Herzegovina, poverty, love, justice, social teaching.

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan